

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการจัดการความรู้และการถอดบทเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษาการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 คน รวม 12 ภูมิปัญญา ศึกษานิเทศก์ ครู/อาจารย์ผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่ เพื่อมุ่งตอบคำถามการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการจัดการความรู้และการถอดบทเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวม ได้จำนวน 12 ภูมิปัญญา จากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 10 คน จำแนกตามสาขาที่ทำการศึกษ ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคหกรรม สาขาอาหาร ด้านศิลปกรรม ได้แก่ สาขาหัตถกรรม สาขางานประดิษฐ์ ด้านเกษตรกรรม ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลงานหรือผลิตภัณฑ์ กระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ลักษณะผลิตภัณฑ์/ผลงาน และอื่น ๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยสรุปมีดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเพศหญิง จำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 100 มีอายุ 40 - 60 ปี และ 61 ปีขึ้นไป เท่ากันจำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 50 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวนมากที่สุด 5 คนคิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือ ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 3 คนคิดเป็นร้อยละ 30 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมา คือ โสด จำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 40 อาศัยอยู่ในตำบลบางด้วนมากที่สุด จำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมา คือ เทพารักษ์ จำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 20

สาขาที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม (ด้านหัตถกรรม) จำนวน 4 ภูมิปัญญา คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมา คือ สาขาเกษตรกรรมด้านอาหาร จำนวน 3 ภูมิปัญญา คิดเป็นร้อยละ 30

กระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมประสบการณ์

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่านจะมีกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมประสบการณ์ ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มาโดยสรุปได้ดังนี้

1. **การเรียนรู้ด้วยตนเอง** มีการคิดค้นและการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง มีการศึกษาเพิ่มเติมและต่อยอดจากสิ่งที่ตนเองเคยมีประสบการณ์หรือมีความรู้อยู่บ้างนำมาปรับให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ออกมา มีการสังเกตและนำสิ่งของที่เหลือใช้มาประดิษฐ์คิดค้นให้กลายเป็นสิ่งใหม่ ๆ ที่บางทีมีการนำวัสดุที่เหลือใช้ที่เป็นของที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง เช่น ก้านจาก การทำน้ำพริกแปรรูปจากปลาสด

2. **การได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดา บรรพบุรุษ** ซึ่งส่วนใหญ่จะเห็นบิดามารดาหรือคนในครอบครัวทำมาตั้งแต่ยังเด็กบางครั้งก็ไม่ได้คิดจะทำเป็นอาชีพอะไรแต่เป็นการทำกันในครอบครัว เช่น ขนมทองม้วน มีการพัฒนาสูตรเพื่อให้อร่อยและน่ารับประทานมากยิ่งขึ้น

3. **การเรียนรู้จากครูรุ่นเก่า ครูบาอาจารย์** มีการฝึกปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ สามารถดัดแปลงผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายเป็นที่ต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้น เช่น เครื่องประดับจากหินต่าง ๆ

4. **การเรียนรู้โดยการเข้ารับการอบรมจากสถานที่จัดฝึกอบรมต่าง ๆ** เช่น เรียนรู้จากวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานจังหวัด ศูนย์ฝึกอาชีพของหน่วยงานราชการที่เปิดให้บุคคลที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรม ศูนย์การส่งเสริมสินค้า OTOP โครงการประชารัฐ ปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ ลองผิดลองถูกและนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับปรุงสินค้าให้เกิดความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และตรงกับความต้องการของลูกค้า มีการออกแบบสินค้าให้มีหลากหลายมากยิ่งขึ้น มีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เช่น การจักสานจากเส้นพลาสติก การทำตะกร้า ตะกร้าใส่ไวน์ กระเป๋าสะพาย ปลอกแก้ว โดยการปรับสีสันทันและรูปแบบของสินค้าให้สวยงาม ทันสมัยและน่าสนใจมากขึ้น การพัฒนาระบบการปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ การทำสลัดโรล มีการศึกษาเพิ่มเติมอย่างมากและรวบรวมข้อมูลเพื่อที่จะนำมาปรับปรุงคุณภาพให้ดียิ่งขึ้น เช่น สลัดโรล

ผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่ได้รับการการเรียนรู้โดยเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานที่เปิดอบรม มากที่สุด จำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการลองผิดลองถูก ครูพักลักจำคือ 3 คนคิดเป็นร้อยละ 30 สำหรับการส่งเสริมประสบการณ์

และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาพบว่า มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาคือประสบการณ์ 11 – 20 ปี จำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 20

ผลิตภัณฑ์หรือผลงาน

งานของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีการพัฒนาต่อยอดให้มีความทันสมัยเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น เน้นผลิตภัณฑ์หรือผลงานไปในเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับตนเองและบางผลิตภัณฑ์ก็ยังสามารถสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนมากขึ้น ผลิตภัณฑ์หรือผลงานที่เป็น **สาขาคหกรรม** เช่น อาหาร ก็จะมีทั้งที่เป็นของโบราณดั้งเดิม เช่น ทองม้วน น้ำพริก แต่ได้มีการพัฒนาปรับปรุงให้มีรสชาติแปลกใหม่ให้เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น เช่น ทองม้วนรสปลาสด น้ำพริกปลาสด หรืออาหารบางอย่างเป็นอาหารที่ได้มาจากการศึกษาเรียนรู้โดยทำขึ้นมาใหม่มีการเรียนรู้และทดลองพัฒนาปรับปรุงให้มีรสชาติที่หลากหลายมากขึ้น เช่น สลัดโรล มีการเติมน้ำจิ้มซีฟู้ดลงไปใส่น้ำสลัด เป็นต้น **สาขาศิลปกรรม** ด้านหัตถกรรม และด้านงานประดิษฐ์ ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นงานที่ต้องมีความประณีต สวยงาม และต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่น เครื่องประดับหินสี ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง แอนด์แมด ที่ต้องมีการตัดเย็บและต้องการความชำนาญเป็นพิเศษ การจักสานผลิตภัณฑ์จากเส้นพลาสติกหรือการจักสานจากก้านจาก การทำพรมอเนกประสงค์ ล้วนแล้วแต่ต้องมีการฝึกฝนพัฒนาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งต้องปรับปรุงพัฒนาให้มีรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้เป็นที่ต้องการของตลาด สำหรับ**ด้านเกษตรกรรม** ได้แก่ ผักไฮโดรโปนิกส์ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นใหม่ในชุมชนมีการศึกษาเรียนรู้จากการเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ มีการนำมาทดลองปลูกโดยการลงมือทดลองดูให้เหมาะกับบริบทของแต่ละพื้นที่ **สาขาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** ได้แก่ การทำน้ำยาล้างจาน และการทำน้ำยาปรับผ้านุ่ม เป็นความรู้ที่ได้มาจากการเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานของรัฐที่จัดขึ้นนำมาปรับปรุงพัฒนาต่อยอดสินค้าให้มีความน่าสนใจ มีการออกแบบโลโก้ และติดสติ๊กเกอร์พร้อมกล่อง เพื่อให้ดูดีมีรสนิยม ตามยุคตามสมัย

การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การถูกเชิญชวนไปเป็นวิทยากรสอนตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในสถานที่ราชการ และเอกชนโดยจัดเป็นกลุ่มผู้ที่สนใจ หรือให้กับนักเรียนเป็นชุมชน ชมรม เป็นการสร้างอาชีพ และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไปพร้อมกัน

2. การถ่ายทอดให้ผู้สนใจ คนในชุมชนและบุคคลภายนอกอื่น ๆ ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้าน เพราะวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้จะสะดวกมากกว่าที่จะนำไปใช้ในการถ่ายทอดในที่ต่าง ๆ ไม่ต้องเคลื่อนย้ายให้เสียเวลาและที่บ้านของภูมิปัญญาก็มีพื้นที่เพียงพอที่จะให้มาศึกษาได้

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางประเภทก็ไม่ได้ถ่ายทอดให้กับคนภายนอก เนื่องจากต้องใช้เวลาและต้องมีความตั้งใจที่จะศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจัง ซึ่งบางครั้งจึงไม่เหมาะที่จะถ่ายทอด ถ้าผู้ที่รับการถ่ายทอดไม่มีเวลาที่จะศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจัง

การผลิตผลิตภัณฑ์

การผลิตของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยยุ่งยากมากนัก ผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ได้ ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการศึกษาขั้นตอนการผลิตไม่นานมากนัก วัสดุที่ใช้ก็สามารถหาซื้อได้ง่ายในท้องถิ่น บางอย่างอาจใช้เวลามากในการผลิตผลิตภัณฑ์ต้องมีการศึกษาเรียนรู้ และใช้เวลาเรียนรู้ค่อนข้างนานและต้องสนใจจริง ๆ ซึ่งทั้งหมดของการผลิตผลิตภัณฑ์ก็ยังคงใช้วิธีการผลิตที่ค่อนข้างง่ายและไม่ค่อยมีอุปกรณ์หนัก แต่จะใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น นอกนั้นก็ผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นที่มีอยู่โดยทั่วไป

2. ผลการศึกษาการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้

การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่ผ่านการวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องและมีการปรับปรุงให้มีความครอบคลุมชัดเจนและมีความสมบูรณ์มากขึ้นแล้ว มีสาระสำคัญดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาที่ 1 ทองม้วนบ้านภู สาขาหัตถกรรม บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.2 ภูมิปัญญาที่ 2 อีสริย์ หินนำโชค หินมงคล สาขาสิ่งประดิษฐ์ (เครื่องประดับจากหินเงินประดับพลอย เขือกเทียน ไช่มุก เทียนหอม) บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.3 ภูมิปัญญาที่ 3 พกษาเครื่องหนังแฮนด์เมด สาขาหัตถกรรมเครื่องหนัง บูรณาการ
กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.4 ภูมิปัญญาที่ 4 จักสานจากเส้นพลาสติก สาขาหัตถกรรม (เครื่องจักสาน) บูรณาการ
กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

2.5 ภูมิปัญญาที่ 5 พับธนบัตรดอกไม้ สาขาหัตถกรรม บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

2.6 ภูมิปัญญาที่ 6 จักสานจากก้านจาก สาขาหัตถกรรม (จักสานจากก้านจาก)
บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

2.7 ภูมิปัญญาที่ 7 ผักไฮโดรโปนิกส์ สาขาภูมิปัญญาอาหาร บูรณาการกับกลุ่มสาระ
การเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.8 ภูมิปัญญาที่ 8 สลัดโรล สาขากรรม (อาหาร) บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.9 ภูมิปัญญาที่ 9 น้ำพริกปลาสด สาขากรรม (น้ำพริกแปรรูปจากปลาสด) บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

2.10 ภูมิปัญญาที่ 10 พรหมอเนกประสงค์ สาขาสิ่งประดิษฐ์ (เครื่องใช้ภายในบ้าน) บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

2.11 ภูมิปัญญาที่ 11 เช็มชุดโบราณ (กลุ่มอัครภักษ์สำโรงเหนือ) สาขาหัตถกรรม บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

2.12 ภูมิปัญญาที่ 12 น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่มสาขา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 2 การเขียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 – 3

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ประเด็นการอภิปรายผลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกระบวนการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มาโดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการคิดค้น และการลองถูกลองผิดด้วยตนเอง มีการสังเกตและนำสิ่งของที่เหลือใช้มาประดิษฐ์คิดค้นให้กลายเป็นสิ่งใหม่ ๆ มีการฝึกฝนและพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้มีความหลากหลายขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางท่านได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดา บรรพบุรุษ ซึ่งส่วนใหญ่จะเห็นบิดา มารดาหรือคนในครอบครัว ทำมาตั้งแต่ยังเด็ก มีการพัฒนาสูตรหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นมากขึ้นเพื่อให้มีความน่าสนใจและเป็นที่น่าสนใจต้องการมากขึ้น บางท่านได้อาศัยความรู้มาจากครูรุ่นเก่า ครูบาอาจารย์ มีการฝึกปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ สามารถดัดแปลงผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายเป็นที่ต้องการของลูกค้า และในปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่จะเรียนรู้โดยการเข้ารับการอบรมจากสถานที่จัดฝึกอบรมต่างๆ เช่น เรียนรู้จากวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานจังหวัด ศูนย์ฝึกอาชีพของหน่วยงานราชการที่เปิดให้บุคคลที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรม ศูนย์ส่งเสริมสินค้า OTOP โครงการประชารัฐ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหลัก บางท่านก็ทำเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันส่วนใหญ่สามารถต่อยอดในเชิงการค้ามีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ให้สวยงาม น่าสนใจและสามารถนำไปใช้ได้ง่ายขึ้น มีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นชุมชนมากขึ้น โดยนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับปรุงสินค้าให้เกิดความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและตรงกับความต้องการของลูกค้า ที่จะสามารถนำมาใช้ได้สะดวกและมีประโยชน์มากยิ่งขึ้นรวมทั้งยังเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังได้ปรับวัสดุที่ใช้ในการผลิตให้มีความทนทานต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้นอีกด้วยรวมทั้งมีการออกแบบสินค้าให้มีหลากหลายมากยิ่งขึ้น มีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบันสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรไร ไพรวรรณ (2553, หน้า 20 – 23) ที่สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ มีอยู่ 8 รูปแบบหลัก ๆ คือ การลองผิดลองถูก การลงมือทำจริง การสาธิตวิธีการ / การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า การเรียนรู้โดยพิธีกรรมมาจากศาสนา การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม และครูพักลักจำ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา เกตุครุฑ (2550, หน้า 85) ที่พบว่ารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีช่องทางการถ่ายทอดมีหลายวิธี เช่น การถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว การทดลองปฏิบัติ การเป็นวิทยากรฝึกอบรม การถ่ายทอดทางสื่อเอกสาร โทรทัศน์ ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน การเรียนรู้

จากผู้อาวุโส การถ่ายทอดโดยกลุ่มหรือเครือข่ายองค์กรอาชีพในชุมชน ซึ่งรูปแบบการถ่ายทอดนั้น มีความหลากหลายแต่มุ่งเน้นที่จะยังคงให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ไม่สูญหายไปจากสังคมของไทย

2. ประเด็นการอภิปรายผลเกี่ยวกับกรรมวิธีผลิตผลิตภัณฑ์และการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์

ผลการศึกษาศิลปะกรรมวิธีในการผลิตผลิตภัณฑ์และการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น กรรมวิธีในการผลิตผลิตภัณฑ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาในอำเภอเมืองสมุทรปราการ ส่วนใหญ่จะไม่ซับซ้อน มากเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย ส่วนใหญ่จะใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น การทำขนม ทองม้วน การจักสานจากเส้นพลาสติกหรือก้านจาก การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาจะมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับลูก หลาน พี่ น้อง เพื่อน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไป และมีผู้สนใจเข้าเรียนรู้หลากหลาย การเรียนทั้งที่เรียนเป็นกลุ่ม เป็นคณะ หรือเรียนแบบตัวต่อตัวก็มี และบางภูมิปัญญาก็ทำเป็นผลิตภัณฑ์ในนามของชุมชนเปิดให้คน ได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 91 - 92) ที่ว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และ ด้านเศรษฐกิจของชุมชนมีวิธีการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายรูปแบบด้วยกัน คือ 1) ถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เป็นวิธีการถ่ายทอดโดยการบอกกล่าวกับบุคคลที่เป็นญาติสนิทกัน เป็นเพื่อนสนิทกัน หรือเป็นลูกหลานอยู่ในครอบครัวเดียวกัน จะไม่ยอมถ่ายทอดให้กับคนอื่น ที่ไม่ใช่ญาติหรือเพื่อนสนิทกัน 2) การถ่ายทอดโดยการรวมกลุ่มกัน เป็นวิธีการที่ขยายผลได้ดี และแพร่หลายทั่วไป เช่น วิธีการถ่ายทอดที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม 3) ทดลองปฏิบัติโดยการชักจูง คนอื่น เป็นการถ่ายทอดความรู้ และมีความเสี่ยงสูง เนื่องจากผู้ทดลองต้องมีการลองผิดลองถูก และทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ 4) การทดลองปฏิบัติโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยน ค้นคว้าจากเอกสาร ซึ่งพบว่าวิธีนี้ประสบความสำเร็จดีกว่าทดลองทำตามคนอื่นโดยขาดความรู้ประสบการณ์

3. ประเด็นการอภิปรายผลเกี่ยวกับผลการจัดการความรู้และการถอดบทเรียนภูมิปัญญา ท้องถิ่นบูรณาการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้

ผลการจัดการความรู้และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการสู่หลักสูตร สถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้วิจัยได้จัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อร่วมกันวิพากษ์การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 สาขา จำนวน 12 ภูมิปัญญา สามารถบูรณาการสอดแทรกลงไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้ทั้งในรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติมและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยสามารถนำไปบูรณาการ ในสาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือ ของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้สามารถสอดแทรกบูรณาการได้กับทุกรายวิชาทุกกลุ่มสาระที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ยังคงอยู่และไม่สูญหายไปจากสังคมไทย สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ.2561 กำหนดให้การจัดการศึกษาของชาติจะต้องทำให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนอันเป็นผลเกิดจากการจัดการศึกษาที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยด้านผู้เรียนรู้กำหนดให้ผู้เรียนรัก และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562, หน้า 4) ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นและนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้ ซึ่งในปัจจุบันได้มีโรงเรียนหลายแห่งได้มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ (2546, หน้า 181) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษา สสำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และยังพบว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย และชลธิชา หอมพุ่ม (2560, หน้า 2551) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยโดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบเชิงรุกเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์วรรณกรรมมีดังนี้ 1.1) ผลการปริวรรตวรรณกรรมท้องถิ่นพบว่าวรรณกรรมท้องถิ่นต้นฉบับมีข้อความบางอย่างขาดหายและลบเลือนแต่ไม่กระทบกับใจความหลัก
- 1.2) การวิเคราะห์ตามแนวทางวรรณคดีพบว่า วรรณกรรมท้องถิ่นมีทั้งความงามทางวรรณศิลป์ และข้อคิดในการใช้ชีวิต 1.3) การวิเคราะห์ทางคติชนวิทยาพบว่าวรรณกรรมมีบทบาทที่สำคัญในการสอนการปฏิบัติตนและคุณธรรม จริยธรรม และสะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรม การวิเคราะห์ทางจิตวิทยาพบว่าวรรณกรรมส่งเสริมให้บุคคลมี super ego ด้านทฤษฎีการเสริมแรง ปรากฏทั้งตัวเสริมแรงบวกและตัวเสริมแรงลบและการวิเคราะห์ด้านสังคมวิทยา มีการกล่าวถึง บรรทัดฐานทางสังคม 3 ประเภท ได้แก่ วิถีประชา จารีตประเพณี และกฎหมาย สถาบันทางสังคมปรากฏ 3 สถาบัน คือ ครอบครัว ศาสนา และการปกครอง และ 2. พัฒนาแนวการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยโดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบเชิงรุก เพื่อส่งเสริมความสามารถในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน ได้ทั้งหมด 58 แนวการจัดการเรียนรู้

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อังคณา ขจร (2559, หน้า 486) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รายวิชาเพิ่มเติมสาระท้องถิ่น เรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านบัวขาวชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องการให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รายวิชาเพิ่มเติม สาระท้องถิ่น เรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านบัวขาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก 2) หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รายวิชาเพิ่มเติม สาระท้องถิ่น เรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านบัวขาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.33/86.09 3) ดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รายวิชาเพิ่มเติม สาระท้องถิ่นเรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านบัวขาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีค่าเท่ากับ 0.6993 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 69.93 4) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 ที่เรียนด้วยหลักสูตรสาระท้องถิ่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ 5) นักเรียนมีเจตคติต่อวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมการสู่ขวัญ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีเจตคติแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอยู่ในระดับเห็นด้วยและสอดคล้องกับงานวิจัยของจำเริญ กิมประสิทธิ์ (2549, หน้า 55) ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารร่วมส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นร้อยละ 98.74 รองลงมาคือ การเข้ารับการอบรมสัมมนาหรือการศึกษาดูงาน และศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการจัดการความรู้และการถอดบทเรียนนั้นเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนนั้นจะต้องมีการวางแผนดำเนินการว่าต้องการใช้ความรู้ในส่วนใดของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้ สอดคล้องกับสมเกียรติ สุขุมพันธ์ (2560, หน้า 77) พบว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมอาชีพชุมชน ประกอบไปด้วย 1) รูปแบบองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ความเป็นมาของภูมิปัญญา เอกลักษณ์ของภูมิปัญญา ขั้นตอนการผลิต เคล็ดลับที่สำคัญ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่ องค์ความรู้ และการพัฒนาอาชีพ 2) รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การวางแผนเป็นการเตรียมข้อมูลการจัดหาทรัพยากรในการพัฒนาระบบฯ การจัดการความรู้ เทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) มิติของการจัดการความรู้โดยองค์รวมที่ประกอบด้วยการจัดการความรู้ของคน กระบวนการ และเทคโนโลยี เข้ามาร่วมกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้องค์ความรู้ใหม่ เป็นนวัตกรรมไปสู่การพัฒนาอาชีพต่อไป แต่ก็ควรมีการเพิ่มองค์ประกอบของงบประมาณหรือเงินทุนเพื่อให้ระบบมีการพัฒนาที่สมบูรณ์รวมทั้งการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์

ที่เกิดจากอาชีพของภูมิปัญญา ช่องทางการขายสินค้าชุมชน จากผลการศึกษาได้พัฒนาช่องทางการขายสินค้าออนไลน์ e-commerce ตั้งเพจ คือ <http://poompanya.inwshop.com/>ร้านขายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

สถานศึกษาที่เกี่ยวข้องในอำเภอเมืองสมุทรปราการ ควรศึกษาพิจารณาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 12 ภูมิปัญญาก่อนบูรณาการสอดแทรกลงไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยในการบูรณาการนั้นครูผู้สอนสามารถนำไปบูรณาการได้ทั้งในรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละอย่าง โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำไปบูรณาการใน 1 การอ่าน 2 การเขียน การฟัง การดู และการพูด หลักการใช้ภาษาไทย และปรับให้เหมาะกับระดับชั้นของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการจัดการความรู้และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการสำหรับบูรณาการสู่หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ควรมีการวิจัยการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอ และจังหวัดอื่นเพื่อบูรณาการสู่หลักสูตรสถานศึกษา